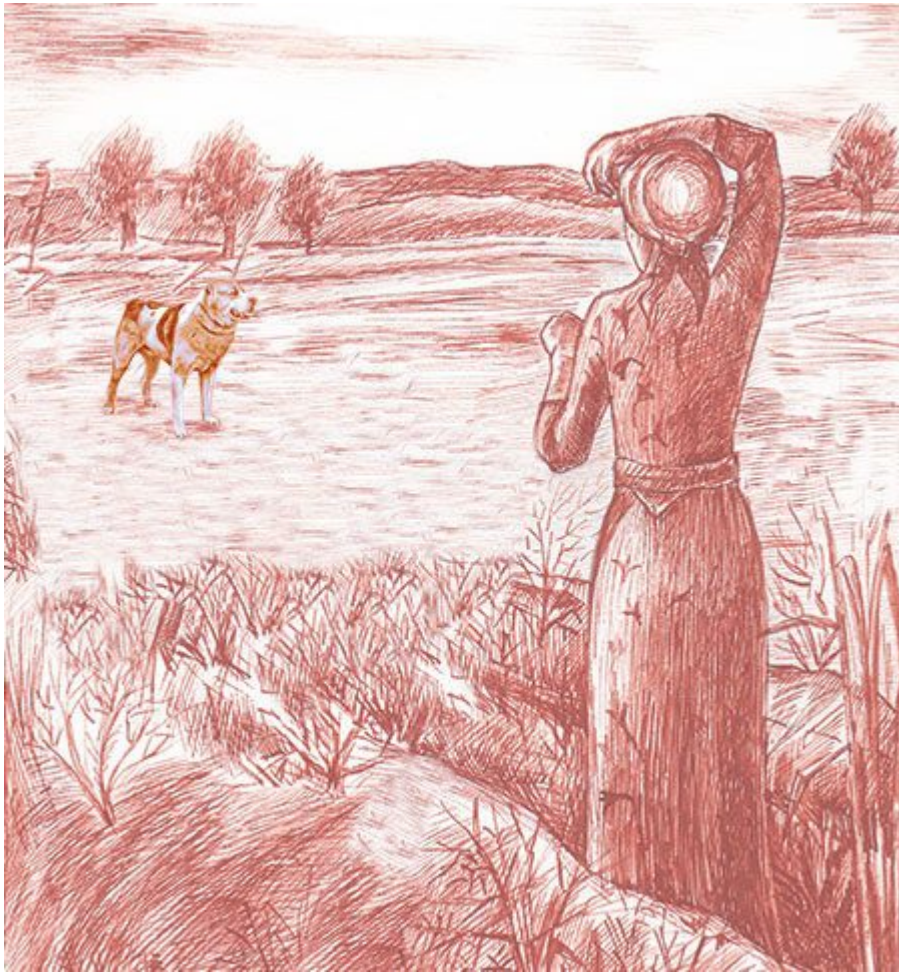


Ene ýüregi (hekaýa)

Category: Hekaýalar

написано катарсу | 1 апреля, 2025



Kä ýyl bahar aýlary daglardan sil gelip, derýalary joşdurýar. Suwuny hanasyna sygdyryp bilmedik derýalar öz kenaryny üznüksiz ýykýar. Bu ýagdaý uly adamlardan, çopan-çoluklardan has-da hüşgär bolmaklygy talap edýär.

Uruşda ýogalan ýanýoldaşynyň yzynda galan ýeke dikrary Begmyratjygy saklap oturan Heseli aljyradan şol mylaýym güneşli günem derýa tarapdan yzyny üzmän gümmürdi geldi durdy. Begmyrat ir bilen-ä işiklerindäki eşegarka kepäniň gapdalynda akbaý bilen oýnap otyrды. Birdenem gürüm-jürüm bolaýdy. Işikde ýüň boýap oturan Hesel ilk-ä: «Aý, goňsulara dagy barandyr-da», diýip, ogluny känbir ýoklabam durmady. Günortanyň öň ýanlary boluberende welin, enäniň ýüregine birdenkä howsala

düşmäge başlady. Kalby bir zat syzan ýaly, edip oturan işini taşlap zöwwe ýerinden galdy. Ilk-ä ýüreginiň gürsüldisine, soňam dynuwsyz güwwüldeýän derýa tarap diň saldy. Ylgap baryp aşak ýanlaryndaky goňşusy Tuwak daýzadan: «Begmyrat jan sizdehä däldir?» diýip sorady. Hopukdy. Ýoklugyny bilensoň, aňyrky goňşulara tarap ylgady. Arasynda: «Akbaý, Akbaý!» diýibem gygyrdy. Obanyň içinden kelteräk bir öwrüm etdi-de, tam kepbesiniň güneşinde sakgal-murtuny bejerip, her gümmürdi eşidilende-de: «Haý, pylan güzeriň kenary gitd-ow. Aýuwly güzer-ä bu ýylam kenaryny sile bermäýse gerek. Ana, indem pylan kenar ýykylady» diýip, geplenjiräp oturan Isaguly agaň gaşyna bardy. Isaguly aga onuň içki harasatyndan bihabar: «Hesel, bi nä, eliň ýüňli aljyrap ýörsüň? Ýa reňkiň almadymy?» diýip, loh-loh gülen boldy.

Elinde bir penje ýüňüň bardygynam Hesel diňe şondan soň bilip galdy. Penjelerini açanda ýere gaçan ýüň ýuwaşja öwüsýän ýaz şemalynyň badyna käte bir öwrüm edip, inçejik ýodadan eslije daşlaşdy. Baryp bir düýp ýandaga bagryny beribem togtady.

Hesel ysgynsyz ses bilen:

– Begmyrat jany-ha gören dälsiňiz, Isaguly aga? – diýip sorady. Onuň: «Weý, ol-a, ynha, meniň ýanymda» diýmegini isledi. Isaguly aga bolsa birazajyk böwrüni diňläp oturdu-da:

– Be-e, şon-a görmedim-ow men – diýdi. Şeý diýende özüniňem birhili ýüzi könelp gitdi. Ýelbegeý atynan ýektaýyny çekişdirdi. Derýa tarap assyrynlyk bilen göz aýlady. Şol dem derýadan yzly-yzyna iki gezek elhenç gümmürdi eşidildi. Soň ýene, ýene... – Haý, bir uly kenara ýykyl-dow – diýip, ol ýüzüni çytdy. Kenaryň haýsy kenardygyny biljek boldy. – Çary başlygyň güzeridir-ow şu, öňem telim sil alybilmändi, bu gezek güýçli bor-a çemeli. – Ol ýüzüniň ganyny gaçyryp, derýa tarap hyýallanyp duran gelne: – Öňürti oba arasyny bir gör, gyzym, gowuja. Howsala düşüp ýörme! – diýdi. Özi welin nazaryny güwwüldiniň gelýän tarapyndan sowup bilmedi. Hasyr-husur donuny egnine geýdi, işikdäki agaç haçja ildirilgi duran

çöwürmesini alyp, ur-tut başyna sokdy. Ýaňky sözüni ýene-de gaýtalady. – Sen oba arasyny görüşdir, gyzym, menem o ýan, bu ýan bir köw-söw edeýin. – Ol derýa bilen obanyň aralygynda garalyp ýatan jeňňellige tarap başyny atdy. – Häli barsaň toraňňynyň tanapynda uçup ýörendir-le, peläket!

Isaguly aga sözüni soňlap-soňlamanka, Hesel derýa tarap haýdap başlady. On-ýigrimi ädim arany açansoň bolsa sakga durdy-da, köwşüni çykaryp eline aldy. Özem topuň agzyndan sypan ok ýaly bolup şeýle bir ylgady welin, Isaguly aga onuň bir-ä köwden aşak inenini, birem köwden çykyp, jeňňele özüni uranyňy görüp galdy. Soň görünmedi.

Hesel şol ylgap gelşine jeňňelligi kesip geçdi-de, derýanyň ýakasyna bardy. Sakga durup töweregine seretdi. Güzerden saga ýa sola gitjegini bilmän, birsalym o ýan, bu ýan delmurdy. Howlukdy. Çepe gitse, Begmyrat sagda ýaly, saga gitse, çep tarapda ýaly bolup duýuldy. Ahyram göwnüni bire baglap, jüňňüle tarap ylgady. Ep-esli ylgansoňam: «Çary başlygyň güzerinde bolaýmasyn?» diýdi-de, sakga durup yzyna ylgady. Güzere gelip ýene saklandy. «Ýok, jüňňüldedir!» Ol ýene-de ilki giden tarapyna tutdurdy. Ýadady. Demi demine ýetmän, gözleri peträp hanasyndan çykaýara geldi. Öljeren çägäniň üstünden öwsen salkynjak şemalyň badyna az-kem özüni dürsedi. Henize çenli elinde göterip gelýän köwşüniň her taýyny bir tarapa zyňdy-da, derýanyň boýy bilen jüňňülli güzere tarap haýdap başlady. Aýagyna girýän çöplere, owunjak daşlara üns bermän ylgady. Jüňňüle ýetmäge bir öwrüm galanda, özüne tarap ýüzin salyp gelýän Akbaýa gözi düşdi. Hesel sakga durdy-da, ondan: «Hany Begmyrat? Begmyrat jan hany?» diýip, edil oba çagalarynyň birinden sorayan ýaly aglamjyrap sorady. «Waý, işim gaýtdy, bagtym ýatdy!» diýip, gollaryny öňe serip, uly ili bilen aglady. Akbaý Heseliň edil öňüne geldi-de, onuň ýüzüne seredip çyňsady. Badyny gowşatmanam yzyna öwrüldi. Dilini sallap «has-has» edip barşyna: «Bol çaltrak, yzyndan galma!» diýýän ýaly, Heselden birjigem gözünü aýyrmady. Eýesiniň öz yzyna eýermeýändigini görüp birnäçe gezek

saklandy. Bir ýerde durmaga karary ýetmän, duran ýerinde aýlanyp, ýene-de aňryk, gelen ugruna tarap ylgady. Jüňňüle sesýetim aralyk galanda, ed-dil kenaryň gyrasynda aýagyny sallap oturan ak köýneklige oglana Heseliň gözi düşdi. Gollaryny serdi.

– Begmyra-a-at!

Onuň sesi edil gabat garşysyndaky kenaryň gümmürdisine garyşyp gitdi. Begmyradyň oturan kenarynyň bir garyş ýaly çat açandygyna, özüniňem demsaýy ulalyp barýandygyna gözi düşensoň-a Heseliň öňküje ysgynam gaçdy. Iň ýaman ýeri, jaýryk Begmyradyň arka tarapynda bolansoň, çaga ondan bihabardy. Hesel-ä indi gygyrybam, öňküsi ýaly ylgabam bilenok. Diňe kemden açylyp barýan jaýryga elini serip samrap barýar.

– Waý, balam! Waý, çagam! Çagajygym-eý! Oguljygym-eý! Ýa Gaýtarmyş ata, gaýtar guzymy! Ýoluňa başym gurban! – Howp has golaýlaberende, eýesine garaşmaga şondan artyk karary galmadyk Akbaý tirsekboýy açylan jaýrykdan böküp geçdi-de, Begmyradyň köýnejiginden dişläp çekmäge başlady. Begmyrat kertden aýagyny sallap, opurylýan gaýalara seredip, keýp edip oturyşyna, ilk-ä Akbaý oýun edýändir öýtdi. Akbaý has dözümliräk darap, özüni kenardan bir ädim ýaly yza çekenden soň welin, onuň oýun etmeýändigine göz ýetirdi. Hasanaklap yzyna öwrülende ep-esli bolan jaýryga gözi düşüp, ýüregi ýarylara geldi. Näderini bilmän gysagara: «Ejä-ä-ä!!!» diýip, uly ili bilen aglamaga durdy. Akbaý bolsa agzyndan ak köpük saçyp, jaýrykdan bir aňryk, bir bäräk bökmege başlady. Özem şeýle bir naýynjar çyňsaýardy welin, uwnup-çydar ýaly dälde. Ol ýetip gelýän enä seredip, jaýrykdan bir ädim beýlede togtady. Guýrugyny ýamzyna gysyp, sandyrap, çyňsap durşuna: «Ýetişermikä, ýetişmezmikä» diýýän ýaly, bir enä, bir ogluna, birem ikisiniň aralygyndaky jaýryga seretdi. Agyp barýan kenary saklamakçy bolýan ýaly, penjeleri bilen ýeri dyrnaçaklady. Hesel güýjünde baryny edip, jaýrykdan zordan böküp geçdi. Haraý isläp, aglap duran ogluny garbap aldy-da, yzyna, jeňňele tarap gaçdy. Otuz-kyrk ädim çemesi geçibem togtady. Saňňyldaşýan injikleriniň üstünde

durup bilmän, özüni ürgün çägäniň üstüne goýberdi. Oguljygyny bagryna basyp oturyşyna, uçuk gaýnan dodaklaryny ýalap, gözünü ýumdy. Edil şol wagtam Begmyratjygyň ýaňky oturan kenary gümmürdäp, derýanyň içine gitdi. Hesel gözünü ýalpa açdy. Äpet kenaryň eýýäm öňki ýerinde ýokdugyny görüp, tarsi ýerinden turdy-da, oguljygyny goltugyna alyp, oba tarap aýagaladygyna gaçmaga başlady. Gaçdy. Durman gaçdy. Akbaýam gaçdy.

Orta ýolda Isaguly aga öňlerinden çykyp, Begmyrady halys tapdan düşen Heseliň elinden aldy. Käýinen boldy:

– Häýt, garagol! Näme, ejeňi kösöp ýörsüň? Aýtsaň bolmaýamy nirä gitjegiňi! Beýdip ýörseň men saňa şemala pyrlanýanam ýasap bermen. Päheý, sen-ä!

Hesel öýüne baransoňam ogluny bagryna basyp, ertire çenli dilsiz-agyzsyz galman ýatdy. Eger ýene-de ýekeje pursat gijä galaýan bolsa, balasyndan ömürlük jyda düşjek ekendigini welin hiç aklyna sygdyryp bilmedi.

...Heseliň ýüregine dowul düşüp başlan wagty, Begmyradyň oturan kenary ýaňy bir çalaja çat açyp ugrapdy.

Juma HUDAÝGULYÝEW